

УДК 338.436:62

Губін В.В.

*старший лаборант Центру економічних досліджень
Одеської національної академії харчових технологій***ШЛЯХИ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ****WAYS OF REPRODUCTION OF AGRICULTURAL
ENTERPRISES FIXED ASSETS****АНОТАЦІЯ**

У статті приведено джерела фінансування відтворення основних засобів сільськогосподарського призначення. Розглянуто варіанти, за якими старі сільгоспмашини будуть закуповуватися дилером для подальшого перепродажу. За допомогою таблиці представлено можливі способи доукомплектування машинно-транспортного парку сільськогосподарських організацій.

Ключові слова: машинно-тракторний парк, дилер, відновлення, сільськогосподарське підприємство, техніка, запасні частини, лізинг.

АННОТАЦИЯ

В статье приведены источники финансирования воспроизводства основных средств сельскохозяйственного назначения. Рассмотрены варианты, по которым старые сельхозмашины будут закупаться дилером для дальнейшей перепродажи. При помощи таблицы представлены возможные способы доукомплектования машинно-транспортного парка сельскохозяйственных организаций.

Ключевые слова: машинно-тракторный парк, дилер, обновление, сельскохозяйственное предприятие, техника, запасные части, лизинг.

ANNOTATION

In the article, the sources of financing of reproduction of fixed assets for agricultural purposes were shown. Variants on which old agricultural machines will be bought by dealer for the future resale were proposed. The table shows the possible ways of resupplying of agricultural organizations' machine and vehicle fleet.

Keywords: machine-tractor fleet, dealer, restoration, agricultural enterprise, equipment, spare parts, leasing.

На сьогоднішній день, незважаючи на активну державну підтримку сільського господарства в області відтворення основних виробничих фондів, продовжується тенденція, коли списання фондів випереджає їх надходження, в результаті чого технічна оснащеність села значно зменшується. Найбільш гострою залишається проблема оновлення активної частини основних виробничих фондів – машинно-тракторного парку, що приводить до збільшення навантажень на решту техніки, що посилює процес старіння сільгоспмашин через інтенсивність фізичного зносу. Обмеженість попиту на техніку з боку сільськогосподарських підприємств робить негативний вплив на заводи-виробники.

Метою дослідження є удосконалення та розробка теоретико-методичних і практичних аспектів формування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження, пов'язані з вивченням різних питань інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, великі, але разом з тим, деякі теоретичні та практичні аспекти даної проблеми на державному рівні в ринкових умовах господарювання вивчені ще не достатньо. Висока актуальність проблеми і дискусійність багатьох питань створення сучасної ефективної системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, викликають необхідність теоретичних і практичних розробок, спрямованих на поліпшення її організаційно-економічного механізму в умовах становлення ринкових відносин.

Розробкою наукових основ створення ефективної системи матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств займалося велика кількість вчених і практичних працівників. Окремі аспекти проблеми становлення та розвитку системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств розглядалися в працях багатьох вчених та економістів, таких як: Звягінцева О.Б., Ципкин Ю.А., Войт С.М., Аверчева Н.О., Васильчак С.В., Диброва Т.Г., Гулей А.І., Топіха І.Н., Лагодієнко В.В. та ін.

Виклад основного матеріалу. Питання придбання сільськогосподарської техніки фінансово стійкими підприємствами певною мірою вирішене – в країні існують реальні механізми її придбання як по лізингу, так і в кредит на відносно прийнятних умовах. Якщо підприємство володіє достатнім обсягом фінансових ресурсів, то це спрощує процес відтворення основних фондів і дозволяє навіть диктувати свої умови на ринку при придбанні сільгосптехніки. Однак не кожен сільгосптоваровиробник здатний придбати нову техніку, навіть на умовах пільгового лізингу та кредитування [1].

Тому, поряд з впровадженням різних схем реалізації нової техніки, у сфері сільського господарства необхідно розвивати ефективну систему реалізації старих машин. Це дозволяє, в значній мірі, прискорити оновлення і поліпшити кількісний і якісний склад машинно-тракторного парку, а також заощадити значні обсяги грошових коштів, так як вартість старої техніки з відновленням ресурсу до рівня 80-90% становить 40-60% від вартості нової [2].

Перспективність даного напрямку підтверджується досвідом країн Західної Європи та США, на ринку яких продається старих тракторів в 2 – 3 рази більше, ніж нових, що дає можливість господарствам з порівняно невисокою ефективністю економити фінансові кошти, купуючи старі, відносно дешеві машини, направляти грошові ресурси на виробниче будівництво, вдосконалення технології, поліпшення земель, покупку сортового насіння та інші потреби. При цьому термін служби більшості продаваних старих тракторів становить 4 – 5 років, зернозбиральних комбайнів 3 – 4 роки. Техніка реалізується через дилерську систему після проведення якісного технічного сервісу за вартістю складової 30 -40% від ціни нової [3].

Для країн Західної Європи та США характерна зразкова рівність обороту уживаної і нової сільськогосподарської техніки. Світовий досвід підтверджує економічну доцільність неодноразової зміни власників техніки за час життєвого циклу. Великі підприємства, агрофірми, агрохолдинги мають можливість здобувати нову продуктивну техніку, системи машин вітчизняного та зарубіжного виробництва. В результаті наявна стара техніка стає для них зайвою, вона надходить на вторинний ринок. Іншим джерелом уживаної техніки є сільськогосподарські підприємства-банкрути. Третє джерело – стара техніка, яка звільняється і повертається до лізингодавця в результаті розірвання договорів лізингу.

Ринок уживаної техніки має свій механізм функціонування, свій інструментарій регулювання економічних відносин самостійних товаровиробників. Для держави не важливо, чи користується сільськогосподарський товаровиробник новою або вживаною технікою, головне – збіг інтересів сільгоспвиробника і держави [4].

У нашій країні вторинний ринок техніки – це один із значущих шляхів збереження агротехнічного потенціалу в умовах економічної кризи, так як безцінний досвід ремонту вузлів, агрегатів і відновлення деталей був накопичений в системі «Союзсільгосптехніка». Ціни на відремонтовані машини, вузли та агрегати зазвичай встановлюються, виходячи із ступеня відновлення ресурсу і базової ціни на нову техніку. Даний напрямок особливо актуальний для фермерських господарств, оскільки придбання нової техніки для цих господарств з фінансової точки зору – дуже складне завдання [5].

Нами виявлені чотири джерела надходження в лізинг уживаної техніки: часта заміна техніки великими інтегрованими підприємствами, банкрутство сільськогосподарських підприємств, розірвання договорів поставки техніки по лізингу, надходження техніки з-за кордону. Відновлення старої техніки здійснюється спеціалізованими підприємствами і технічними обмінними пунктами, у розпорядження яких виділяється необхідний обмінний фонд вузлів

і агрегатів. Забезпечення різного роду гарантій та додаткових послуг надає позитивний вплив на активізацію лізингових відносин. Заводами-виробниками техніки досягнуті значні успіхи в розвитку своїх сервісних центрів їх технічному оснащенні та підборі кваліфікованих фахівців. Сервісне обслуговування та ринок уживаної техніки створюють широку можливість впровадження нанотехнологій.

Враховуючи стан машинно-тракторного парку в сільському господарстві та деіндустріалізацію сільськогосподарського виробництва, що й досі триває, необхідна дієва схема державної підтримки. Однак, в умовах необхідності формування вторинного ринку сільськогосподарської техніки та відродження ремонтного виробництва в АПК, концепція цієї схеми повинна бути розширена: здавані трактори спрямовуються не на утилізацію, а на розбирання, відновлення і вторинний ринок.

Відомі такі джерела фінансування відтворення основних засобів сільськогосподарського призначення:

- власні фінансові ресурси і внутрішньогосподарські резерви;
- залучені фінансові кошти;
- централізовані об'єднаннями підприємств у встановленому порядку фінансові кошти;
- кошти регіонального та державного бюджетів;
- кошти закордонних інвесторів.

З позиції інвестиційних перспектив роль джерел відтворення технічної бази сільського господарства та їх значимість істотно відрізняються один від одного, багато напрямків відтворення, незважаючи на зростання обсягів держпідтримки і субсидування, не виправдовують покладених очікувань.

При цьому в сучасних умовах, коли більшість заходів стимулювання відтворення основних виробничих фондів – від субсидованого лізингу до пільгового кредитування сільгосптоваровиробників – доступні фінансово-благополучним підприємствам, необхідна розробка напрямків відтворення основних засобів сільгосппідприємств з урахуванням вже наявних фактів і диференціації самих сільськогосподарських підприємств за рівнем рентабельності, конкуренто – і кредитоспроможності [6].

Диференціація сільськогосподарських підприємств на прибуткові, підприємства з середнім рівнем прибутковості і збиткові призвела до нерівномірності процесу відтворення. І якщо перші здатні придбати імпортову дорогу техніку, другі (найчастіше) – менш дорогу вітчизняну, то треті не можуть собі дозволити оновлювати парк сільськогосподарських машин. Таким чином, простий або навіть розширений процес відтворення за рахунок придбання нової техніки можуть дозволити собі 20 – 25% сільгосптоваровиробників.

Одним з виходів у ситуації, що склалася, є розвиток купівлі-продажу уживаної сільсько-

господарської техніки: подібний досвід є в економічно розвинених країнах (США, Канада, Японія, Німеччина та ін.), на ринку яких продаються старі трактори та зернозбиральні комбайни, термін служби більшої частини яких складає більше 3 – 5 років [7].

Однак диференціація сільськогосподарських підприємств за рівнем фінансової стійкості не є основним спонукальним мотивом придбання старих сільгоспмашин. Спільними основами для всіх учасників купівлі, продажу та відновлення старої сільськогосподарської техніки буде прибуток, який орієнтує власників на ефективну і економічну експлуатацію сільгосптехніки, щоб отримати максимальну вигоду, а виконавця – на збільшення обсягів продажів, розширення номенклатури. Тобто необхідність чи бажання одних сільськогосподарських підприємств позбавитися від техніки, що не влаштовує їх з технічних, технологічних або економічних параметрів, для інших стане можливістю придбання сільгоспмашин для механізації виробництва, а також для заміни застарілої, малопродуктивної техніки при обмеженості грошових коштів. У свою чергу, підприємства, що займаються відновленням старої сільськогосподарської техніки та її перепродажем, отримують можливість збереження і розвитку ремонтного і постачальницького виробництва.

Близько 60% сільгоспмашин в Україні експлуатується з виробленим моторесурсом, що зачіпає можливість своєчасного дотримання агротехнічних строків проведення сільськогосподарських робіт [8].

Враховуючи зарубіжний досвід реалізації старої техніки і стан машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств, відновлена техніка буде користуватися попитом у вітчизняного сільгосптоваровиробника, і її придбання може стати найбільш економічним і швидким способом вирішення проблеми технічного переозброєння для більшості сільськогосподарських підприємств [9].

Організацію ринкового обороту уживаної сільськогосподарської техніки найбільш доцільно покласти на дилерські підприємства, оскільки вони мають досвід закупівель і продажів, ремонтну базу, вже знайомі з потенційними клієнтами. А крім того, вони, при необхідності і економічній доцільності, можуть звертатися до ремонтних підприємств за послугами відновлення.

Купівля-продаж уживаної сільськогосподарської техніки може бути організована як на базі новостворених, так і на базі вже функціонуючих дилерських підприємств. При цьому, на первинному етапі функція відновлення та продажу уживаної сільгосптехніки можуть стати доповненням до вже існуючої структури дилерського підприємства і не вимагатимуть значних капітальних витрат (рис. 1).

Однак, у перспективі можна виключати появи підприємств-дилерів, що спеціалізуються

саме на реалізації уживаної сільськогосподарської техніки, які будуть пов'язані з заводами-виробниками вже не закупівлею нової техніки, а придбанням запасних частин.

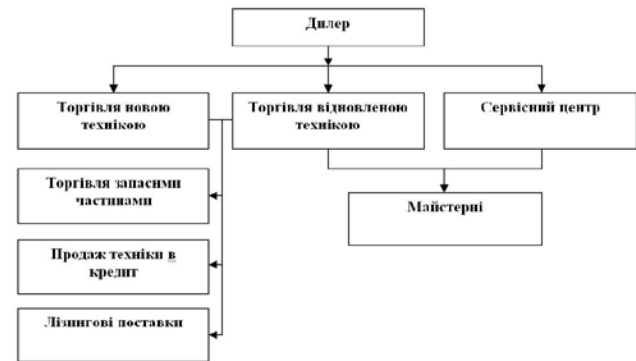

Рис. 1. Організаційна структура дилерського підприємства

Суб'єктами ринкового обороту уживаної сільськогосподарської техніки виступають:

підприємства, що реалізують б / у техніку, – дилер, який отримує техніку за свій рахунок з наступним її перепродажем – підприємству – покупцю. Можливий товаропровідний потік може бути розгалуженим: продавець-дилер-банк-покупець; або спрощеним до трьох ступенів продавець-дилер-покупець, при цьому дилери можуть залучати кредитні ресурси банків і вже виступати як лізингові компанії.

Передбачається кілька варіантів, за якими старі сільгоспмашини будуть закуповуватися дилером для подальшого перепродажу:

1. Дилер звертається до сільгоспідприємств і закуповує техніку з подальшим її відновленням;
2. Сільгоспідприємства своїми силами відновлюють техніку і продають її дилеру;
3. Придбання техніки з наступною дефектацією та використанням залишених запасних частин.

Оборот уживаної сільгосптехніки може отримати розвиток, коли, крім простої купівлі-продажу і відновлення техніки, дилер може взяти на себе функції ломбарду по заставі сільськогосподарської техніки, запровадити практику обміну на умовах trade-in, надати сільгоспідприємству можливість виставити стару техніку на комісію по фіксованій комісійній винагороді [10].

Об'єктом купівлі-продажу при обороті старих сільгоспмашин може бути сільськогосподарська техніка різного стану і терміну служби, однак, як показують розрахунки, найбільш ефективна, в аспекті витрат на відновлення і подальшого використання, є сільськогосподарська техніка до 5 – 10 років експлуатації.

Важливим моментом при організації реалізації уживаної сільськогосподарської техніки в Україні залишається рентабельність капітально-відновлювального ремонту техніки та побудова економічно взаємовигідних відносин

між основними учасниками ринку [11].

У сучасних умовах найбільш підходящим методом визначення реалізаційної вартості старих сільгоспмашин є витратний підхід, заснований на складанні калькуляції (кошторису) на ремонтно-відновлювальні роботи, а ринкова вартість матеріалів, комплектуючих виробів, енергії, трудових витрат і вартості інших залучених ресурсів може визначатися на основі порівняльного підходу. Логіка пропонованого розрахунку вартості старих сільгоспмашин для умов продажу на вторинному ринку будується у такій послідовності: по-перше, розраховується залишкова вартість і коефіцієнт зносу, по-друге, визначаються витрати на відновлення, і далі приймається рішення про доцільність відновлення.

Допускається, що сільгосптехніка, що надходить для перепродажу, може знаходитися і в працездатному стані, в іншому випадку вартість відновлення необхідно збільшити на величину витрат капітального ремонту.

Найбільш важливими параметрами, що впливають на вартість сільгосптехніки, є стан двигуна (ДВС), стан коробки передач і стан ходової частини, як основні вузли [12].

Розвиток вторинного ринку потребує вирішення низки питань, що включають якісний аналіз наявного ринку сільськогосподарської техніки, обґрунтування стратегій і методів її реалізації, створення гнучкої системи ціноутворення, та ін. [13].

У зв'язку з цим, актуальною є проблема визначення, коли, в яких випадках і за допомогою яких схем фінансування інвестицій сільськогосподарським товаровиробникам економічно доцільно здійснювати закупівлю нових або старих машин.

Таблиця 1
Можливі способи доукомплектування МТП сільськогосподарських організацій

№ варіанту	Спосіб поновлення МТП
1	Придбання тільки нової техніки одноразовим платежем
2	Придбання одночасно нової та старої техніки одноразовим платежем
3	Придбання тільки уживаної техніки одноразовим платежем
4	Придбання тільки нової техніки допомогою довгострокового кредитування
5	Придбання тільки нової техніки в лізинг
6	Придбання одночасно нової та старої техніки допомогою довгострокового кредитування
7	Придбання одночасно нової та старої техніки в лізинг
8	Придбання тільки уживаної техніки допомогою довгострокового кредитування
9	Придбання тільки уживаної техніки в лізинг

Товаровиробнику, порівнюючи розмір річних виплат, які він може направити на оновлення машинно-тракторного парку для виконання певної технологічної операції, з вартістю придбання нової і старої техніки одноразовим платежем, за допомогою довгострокового кредитування та лізингу, необхідно вибрати, яку техніку і за допомогою яких можливих схем фінансування інвестицій економічно доцільно купувати. При цьому можливі такі варіанти (табл. 1). [14].

Висновок. Сутність відтворення основних фондів сільськогосподарських підприємств по перевазі можливих способів доукомплектування машинно-тракторного парку базується на таких положеннях:

1. Нова сільськогосподарська техніка практично у всіх випадках за своїми якісними характеристиками перевершує аналогічну вживану. Тому за інших рівних умов та наявності фінансових можливостей більш доцільно купувати нові засоби механізації.

2. Обробіток сільськогосподарських культур пов'язаний з певними економічними ризиками, зумовленими об'єктивними природно-кліматичними процесами, що, в більшості випадків, не дозволяє з достатньою часткою ймовірності спрогнозувати обсяги одержуваної продукції (доходу). У цьому зв'язку стратегія інвестування доукомплектування МТП повинна базуватися на принципі самофінансування, тобто техніка (нова або стара) по можливості повинна купуватися за рахунок власних джерел (амортизаційні відрахування, прибутки, державні дотації) без залучення довгострокового кредитування та лізингу. В іншому випадку необхідно використовувати лізинг або довгострокове кредитування нової або старої техніки в залежності від розміру річних виплат, які може направити та чи інша сільськогосподарська організація на технічне переоснащення та модернізацію свого виробництва.

3. Аналіз залежностей показує, що комерційний лізинг в більшості випадків вимагає великих витрат у порівнянні з довгостроковим кредитуванням. У цьому зв'язку, за наявності можливостей, перевагу слід віддавати довгостроковому кредитуванню.

Методика дозволяє забезпечити диференційований підхід до вибору ефективної схеми придбання нової або старої сільськогосподарської техніки в залежності від фінансово-економічного стану споживачів [15].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Плаксієнко В.Я., Курбацька Л.М. Особливості відтворення окремих видів ресурсів в АПК // Держава та регіони. – 2004. – № 6. – С. 203-209.
2. Андрійчук В.Г. Фінансовий лізинг у розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2003. – 3(101). – С. 6669.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник /

- Андрійчук В.Г. 2-ге вид., доповн. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
4. Питер Р. Диксон. Управление маркетингом [Текст] / Р. Диксон Питер: пер. с англ. – М.: Издательство «БИНОМ», 1998. – 228 с.
 5. Тарасова Н.В. Проблеми розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування / Н.В. Тарасова, В.М. Довбня // АгроСвіт. – 2007. – №12. – С. 10-15.
 6. Lerman, Z, Y. Kislev, A. Kriss, D. Biton. Agricultural Output and Productivity in the Former Soviet Republics. *Economie Development and Cultural Change* 51(2003): forthcoming.
 7. Mundlak Y. Empirical Production Functions Free of Management Bias / Y Mundlak // *Journal of Farm Economics*. – 1961. – № 43. – Р. 44-56.
 8. Шнаревич О.І. Статистична оцінка стану формування та ефективності використання матеріально-енергетичних ресурсів / Шнаревич О.І. // *Вісник Хмельницького національного університету* 2010, № 1, Т. 2. – С. 189-192.
 9. Транченко Л. В. Оцінювання ефективності управління підприємством на основі універсальних нормативних графічних моделей / Л. В. Транченко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2006. – № 4. – С. 158-164.
 10. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України. [текст] / Горбулін В.П., Качинський А.Б. – К.: ДП «НВЦ» «Свроатлантикш-форм», 2007. – 592 с.
 11. Тарасович Л.В. Вплив показників фінансового стану на ефективність діяльності підприємств агрохімічного сервісу // Л.В. Тарасович / *Серія «Економіка»*, Вип. №3(51) 2010. – С. 252.
 12. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України: Підруч. у 3-х ч. – К.: К.-М. Академія – Чернівці «Зелена Буковина», 1999. – 568 с.
 13. Підлісецький Г.М. Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі / Г.М. Підлісецький. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – С. 353.
 14. Горобей Б.П. Технічне забезпечення селекційно-насінницької роботи / Б.П. Горобей, О.Л. Красніченко // *Економіка АПК*. – 2009. – №8. – С. 54-57.
 15. Економічні аспекти державної технічної політики в агропромисловому комплексі / Я.К. Білоусько, М.Я. Дем'яненко, Б.О. Пітулько, Б.Л. Товстопят. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2005. – 134 с.